

*Вірч О. В.,**кандидат філологічних наук,**викладач кафедри слов'янського мовознавства**Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*

ПРОБЛЕМА БУТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ М. МАТІОС «НАЦІЯ»)

Анотація. Розвідку присвячено дослідженню роману М. Матіос «Нація». Аналіз одного з перших знакових творів Марії Матіос «Нація», як і низка інших («Солодка Даруся», «Москалиця», «Черевички Божої Матері», «Майже ніколи не навпаки...»), переконують, що важливе місце в письменницькій інтенції посідає проблема гармонії та дисгармонії між сутністю та існуванням людини.

Роман «Нація» складається з двох тематичних розділів. У першому з них письменницею зображено потворні умови «апокаліптичного» часу встановлення радянської влади в Західній Україні та реакцію місцевого населення на «апокаліпсис», влаштований «советами». У процесі дослідження було виявлено, що реакція різна: одні стають на шлях кривавої боротьби з окупантом й жорстокої помсти; інші змушують себе мовчки коритись окупаційній владі, віддавши їй усе, з любов'ю і старанням нажите важкою працею; ще інші, заради виживання і порятунку сімей, стають на шлях зрадиництва й доношества. І перше, і друге, і третє – прояви екзистенції (буття «тут і тепер»), що суперечать есенційним (сутнісним) рисам представників нації.

З'ясовано, що мудра, як Соломон, Юр'яна (новела «Юр'яна і Довгопол») не в змозі збагнути немотивовану жорстокість творців апокаліпсису, не знаходячи логіки у світовому абсурді, сама зважається на абсурдний крок: будучи по суті своєї люблячою і вірною дружиною, вона, щоб врятувати чоловіка, йде зваблювати емгебіста; Корнелія (новела «Просили тато й мама»), яка прагне облаштувати власну затишну, пасти овечок, складаючи їм співанки, а головне – жити люблячи, а не ненавидячи, бере в руки зброю, живе по холодних бункерах, не маючи права не те, щоб співати, а навіть говорити на повний голос.

З'ясовано, що іноді екзистенціали, породжені кризовою апокаліптичною ситуацією, есенціалізуються, спотворюючи саму сутність людини (Коляй Вицига з новели «Просили тато-мама»...).

Разом із тим аналіз розділу «Апокаліпсис» репрезентує і приклади перемоги людської й національної сутності персонажів над спотвореними умовами буття: вдови (з новели «Дванадцять службів»), в яких співчуття до людей, турбота про рідний край пересілюють екзистенційний страх і породжують відвагу на протестний вчинок; та ж Корнелія, в якій кризові ситуації лише зміцнюють такі сутнісні риси, як віра в людей, воля до життя, любов до світу.

Ключові слова: кризова ситуація, буття, сутність, апокаліпсис, екзистенціали, абсурд.

Постановка проблеми. У роботі «Поза межами можливо» І.Я. Франко писав: «Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би

прикрити свої змагання до панування однієї нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими вселюдськими фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації» [7, с. 284].

Більш м'яко, але те саме, по суті, пише російський філософ М. Бердяєв: «Культура завжди конкретно-людська тобто національна <...> національність є індивідуальним буттям, поза яким неможливе існування людства, вона закладена в самих глибинах життя і є цінністю, що твориться в історії...» [2, с. 154–155].

Подібні думки про культуру й літературу зокрема висловлювали багато філософів і літературознавців зі світовими іменами – європейських, азійських, американських, а Сайман Дюрінг взагалі безапеляційно заявляє: «Література – двійник націоналізму» [3, с. 565].

Разом із тим не можна проігнорувати той факт, що й саме поняття нація трактується неоднозначно. Поряд із традиційним трактуванням нації як суто етнічного утворення (вищий ступінь розвитку етносу) існує і здобуває дедалі більше прихильників модерний підхід, що трактує націю як поліетнічне утворення – «політична нація» – тобто спільнота, утворена не сутнісною єдністю (єдністю походження), а єдністю території мешкання, культури, суспільно-політичних інтересів тощо.

На початку 90-х років минулого століття, коли це питання дебатовалося особливо широко, І.С. Кон – один із провідних російських етнологів – порівняв ці дискусії із суперечками середньовічних номіналістів і реалістів. «Тільки, – уточнив учений, – номіналісти тепер зветься соціальними конструктивістами, а реалісти – есенціалістами» [4, с. 4]. Перші беруть до уваги суспільно-історичний контекст, відкидаючи сутнісні (есенційні) параметри, а другі враховують лише об'єктивну, незмінну суть явища. Вчений переконливо доводив, що в кожному явищі важливу роль відіграють і його об'єктивно-сутнісні риси, і реальні історичні, й психологічні процеси, й без врахування і першого, і другого чинника пізнання явища є неможливим.

Не заглиблюючись у проблему, дослідження якої не є метою цієї роботи, варто зауважити, що філософська антропологія вже від свого початку ставила питання не лише про сам феномен людини та її багатосутність, а й про те, як ці, закладені природою есенціалії в різних умовах буття виявляються (чи не виявляються) в її світосприйнятті та взаємостосунках зі світом, і вже Шеллінг трактував людину як реальну (а не абстрактну) природо-соціальну істоту, що, маючи однакові, природою закладені есенціалії, притаманні «людині взагалі», в різ-

них культурах і в різних умовах життєдіяльності виявляє себе по-різному.

Тобто вже в час становлення філософська антропологія торкалась проблем, що в ХХ ст. стануть предметом осмислення у філософії екзистенціалізму.

Ці тенденції поглибили й збагатили вчені Київської світоглядно-антропологічної школи, які в основу своїх досліджень життєдіяльності людини в суспільстві поклали принцип діалектичної єдності есенційних та екзистенційних параметрів, їх взаємовплив та взаємозалежність, що зумовлюють особливості життєдіяльності як особистостей, так і людських спільнот, у тому числі й національних.

Особливу увагу, коли йдеться про націю як спільноту вищого рівня, має, на нашу думку, висновок київських вчених, що будь-який вияв буття (екзистенції) можна набирати сутнісних властивостей, а будь-яка есенціальія може екзистенціалізуватися.

Саме оце взаємопереплетіння екзистенціал-есенціальій, що об'єднує в собі й універсальні для представників цієї нації етнічні характеристики, і специфічні характеристики, і специфічні вияви екзистенції, які найрельєфніше проступають у кризових, екзистенційно насичених ситуаціях, бачимо в персонажах, зображених у романі М. Матіос «Нація».

Мета роботи – на матеріалі вказаного твору письменниці простежити національно-есенційні та екзистенційні параметри буття народу в зображених нею кризових ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Роман у новелах «Нація» поєднує два розділи: «Апокаліпсис» і «Одкровення». Незважаючи на те, що слово «одкровення» є фактично слов'янським перекладом грецького слова «апокаліпсис», у рецепції пересічного українця слова ці сприймаються по-різному: апокаліпсис – як «кінець світу», а одкровення – як повідомлення про щось таємне, сокровене, призначене лише для найближчих, споріднених із твоєю душею.

Очевидно, саме це сприйняття мала на увазі письменниця, даючи назви розділам своєї книги. На таку думку наводить власне сам зміст розділів.

Перший розділ – це страшний час встановлення режиму «других советів», що з нелюдською жорстокістю ламає, морально й фізично знищує націю, одних її представників перетворюючи на її ворогів, інших – цілими родинами вивозячи в незначні краї, а в найнепокірніших викликаючи жадобу помсти, заганняючи їх у ліси для відчайдушної кривавої боротьби не на життя, а на смерть. Усе це сприймається як справжній «кінець світу» і вимагає екзистенційного виміру життєдіяльності персонажів, що, з огляду на екстремальну, кризову ситуацію, змушені діяти не відповідно до своєї сутності, а «виходити поза межі себе», часто роблячи екзистенційний вибір, що не тільки не узгоджується із сутністю особистості, а суперечить їй.

Екстремальні умови «кінця світу» спотворюють не лише буття народу, а й душі та свідомість його представників, породжуючи дисгармонію, а часто – й антагонізм між сутністю та екзистенцією (між природою дарованими якостями та буттям індивідів).

Цю дисгармонію бачимо вже в першій новелі розділу «Апокаліпсис», «Юр'яна і Довгопол», в якій головна героїня – чесна, порядна жінка-трудівниця, любляча дружина й матір шістьох дітей, щойно втрапивши недоношену дитину,

зважається на крок, який у нормальних життєвих умовах їй і в найстрашнішому сні не міг би приснитися, крок, несумісний з її природною суттю добродесної української жінки: задля рятунку свого безвинно заарештованого чоловіка, вона вирішує віддатися уповноваженому від МГБ Довгополу, який «дивився на Юр'яну так, наче пускав блуд на неї» [5, с. 13] чи «хотів спаралізувати» [5, с. 12], своїм тілом «заплатити чужому чоловікові за свого» [5, с. 23]. Від думки про можливість врятувати чоловіка таким способом, «бідна жінка ладна була волосся на собі рвати» [5, с. 23] – і то не тому, що гріх, зрада своїх життєвих принципів і цінностей (все це маліє порівняно з можливістю врятувати чоловіка – «пораду й розраду її втішну» [5, с. 24]), а тому, що вона у свої 38 років, проживши 23 із них у шлюбі з коханим чоловіком, «не знає, як це зробити» [5, с. 23]. Вона не навчена мистецтву зваби. Вона вміє любити. Вона всім серцем любить свого одноокого Уласія, що вже років із десять не мав правого ока, бо «в цьому безбожному колгоспі змушують сокиру брати мало не на Великдень <...>. Ото, певно, спустив Господь на них кару. <...> Тріска вирвалася з поліна в дровитні – й витекло веселе чоловікове очко...» [5, с. 15]. Та спотворене Уласієве обличчя не вбило її любові, і «вона би пестила йому те витекле око до на дранок» [5, с. 15], аби мала коли, і якби не так стомлювалась денною працею.

Слід сказати, що, на відміну від інших авторів, М. Матіос не моделює модну нині тему сексуальних стосунків, але зі скупих відомостей, поданих письменницею, читач бачить ще досить молоду й, очевидно, гарну (недарма ж емгебіст Довгопол дивиться на неї, «наче заголяє» її), очевидно ж, досить сексуальну (бо щороку «тяжка ходила» і, згадуючи про найважчі пологи, жодного разу навіть подумки не винуватить у тому свого «Солодкого Уласійчика»). Тобто фізіологічне в жінці гармонійно і нероздільно поєднане з духовним, і цей аспект буття є чи не єдиним, де сутність жінки знаходиться в злагоді з її існуванням. Всі останні – вже увійшли в суперечність не тільки з національною, а й із загальнолюдською сутністю горян, бо світ перевернувся «догори ногами», як випрані Юрчиківі штаненята, необачно повішені знесиленою від роботи та від втрати крові після «викидня» жінкою «стрімголов».

У світі парадоксів і абсурду, що настав після того, як «оці всунулися в наші гори», Юр'яна, яку за її розум у селі називають Соломоном, нічого не розуміє, окрім того, що треба мовчати й коритися окупанту. «Вона сама, своїми руками дала до колгоспу свої ґрунти. Телицю віддала. Корову. Двох коней. Три вози. Лісок у Трепеті. Пашу у Виході. Городини на Піску» <...> А якби була не віддала та правди доходила з ґрунтами, то де тепер були би всі? Там, де півсела?» [5, с. 20].

І хоч вона «таємно ненавидить» зайд, що посіли їхні ліси і гори, та «добре навчилися хіба що коротити людське життя <...>, стулює губи, бере в рот води, ніж має що писнути, бо тепер час такий, що й хата вуха має...» [5, с. 21]. «Обкладені люди страхом, як щурі трійлом. Вже й не знати, кого треба боятися» [5, с. 22–23].

З «цими» Юр'яна, як і інші персонажі новел розділу «Апокаліпсис», на позначення окупантів найчастіше вживає займенники: «оці», «вони», «ті», «ваші» (у тексті письменниці виділяє їх курсивом, підкреслюючи не тільки ненависть горян до «зайд», «заготівельників людських душ», а й глибоке, аж до деперсоналізації, презирство до них), жінка може якось розі-

братися. Але як зрозуміти «своїх», що пішли «свій на свого. На кров смертельну»? [5, с. 22].

Вона – жінка, мати, берегиня роду. Її жіноча сутність бунтує проти розколу між своїми. Вона б «зібрала всіх за одним столом і сказала би: «Миріться! Миріться межі собою та й разом женіть оцю нечисть, що присіла отут наші гори. Хіба не видите, як вони тручають вас один на одного? Як погібелі вашої хочуть вашими ж руками?» [5, с. 22]. Та в перевернутому, розколеному світі парадоксів, де «свій» може легко виявитись чужим, Юр'яна в кризовій ситуації також вдається до парадоксального вчинку: іде до ворога, щоб зрадою своїх цінностей (жіночої честі й цноти, подружньої вірності) купити в нього рятунок для чоловіка: ради коханого віддатись ненависному. Та емгебіст Довгопол, хоч і дещо здивований приходом Юр'яни «білити в сільраді напередодні свята революції», не здогадується про справжню мету її приходу. Адже він ще не знає, що «Уласія Джуряка забрали з підконтрольної йому території без його відома» [5, с. 28], а «звабниця» настільки невміла, що чоловіку й до голови не дійшло, що його прийшли «зваблювати». Цей здогад з'явився після того, як він, залишивши «білильницю» в сільраді, почув од голови, прибулого з Вижниць, що Джуряка арештовано.

Зрозумівши, що насправді привело до нього жінку, емгебіст... проникається співчуттям і повагою до її самозреченості й обіцяє врятувати її чоловіка, дуже по-людяному наказуючи їй нікому, навіть чоловікові не розказувати про свій прихід до нього і його мету.

Трикrapка, поставлена всередині попереднього речення, як завжди, знаменує несподіваний поворот у перебігу подій і могла б надати реченню навіть іронічного відтінку («це небилиця!»), але у тексті М. Матіос ця «небилиця» несе значне змістове навантаження і є ще одним доказом неприродності, абсурдності розколу нації – війни «своїх зі своїми», нав'язаної чужими інтересами й чужою ідеологією.

Вчинок емгебіста Довгопола умотивований не номінальною, а глибинною, може, й не осмисленою на рівні свідомості, належністю Довгопола до української нації. «Він знає коляду...», – думає про нього Юр'яна. Адже, вперше зайшовши на Святвечір до Джурякової хати, незважаючи на досить доброзичливе ставлення до нього Джурякових колядників, він не зіпсував свята, а, поклавши гроші на скрипку «непоштивого» скрипаля, примирливо мовив: «Не сьогодні й не тут політикувати про довгі руки і довгі поли... Виколядуйте краще моему покійному татові... І мені, як можете... Бо завтра, може, мені церковні дзвони будуть колядувати» [5, с. 12].

«Знати коляду» – це теж один із національних ідентифікаторів, показник належності до нації, розділеної чужою волею і силою.

І тому кривава ріка, що натекла зі спливаючої кров'ю після викидня Юр'яни і з уже помираючого пораненого повстанцями Довгопола, зіллявшись в один потік, набирає ваги такого трагічного символу – символу розірваної на два ворогуючі табори нації, частина якої, прийнявши чужу ідеологію й чужі інтереси за свої, з нелюдською жорстокістю знищує іншу її частину, яка бореться за збереження своєї національної сутності й відповідного їй способу існування з такою ж жорстокістю і мстивістю.

І тому такою страшною перспективою для майбутнього нації звучать слова зловісного Дідушенка (теж за прізвиськом

українця), звернені до помираючого: «Брате!!! Не вмирай! Я ж їх усіх перестріляю!!!» [5, с. 35].

«Розколений надвоє світ. Розколені люди. Розшматовані судби». І – як екзистенційний вибір – «Жадоба помсти. Нескінченної, чорної помсти... За чесне ім'я. За правду, писану Богом, а не кривавою Шматою з сільради. За правду, що вже не знає прощення й помилування...» [5, с. 89] – тієї помсти, слід зауважити, що спотворює саму душу месника, в якій екзистенціалі – порухи й потяги, породжені ситуативними причинами, набувають сутнісних рис і ведуть до цілковитого переродження людини¹

У цьому сенсі найбільш показовим і, мабуть, найтрагічнішим є обійдений увагою дослідників образ повстанця Коляя Вициги із новели «Просили тато-мама...»

Коляй – звичайний хлопець із гуцульського села, що пішов до повстанців, як і безліч інших, хто не міг байдуже дивитися на те, як «смертельна коса рубає під самий корінь» цвіт краю, на беззаконня й жорстокість, «яких ці гори не знали, відколи світ та сонце й самі гори» [5, с. 88], задля відновлення правди і справедливості, очевидно, це був юнак із ніжним і вірним серцем, освітленим любов'ю до повстанки Анни Зорівчак, що мала псевдо «Зозуля». Для Коляя вона була «зозулькою».

Анну вислідили й убили емгебісти, а тіло виставили на огляд в її селі. Односельці не змогли відмовити її матір призначати рідну дитину: вона «рвала на собі волосся коло мертвої доньки, а той двоногий пес (вартовий біля тіла – О. В.) плював на неї і обзивав сукою. А вона восьмеро дітей народила!» [5, с. 125]. «Двоногі пси», ясна річ, «поховати тіло не дали, а всю родину Зорівчаків – тринадцять душ – вивезли, навіть калічку – безруку наймолодшу доньку забрали» [5, с. 123].

Ми не знаємо історії кохання Коляя Вициги до Анни Зорівчанки, але знаємо, що кризова екзистенційна ситуація, пов'язана з її загибеллю та трагедією її родини, геть витруїла із його душі здатність любити, співчувати, турбуватися про інших. «Коляй потому – ніби з ума зійшов: мстив самоправно й жорстоко, не питаючи на те дозволу й не ставлячи до відома провід. Його помста не мала ні логіки, ні плану, через що зачіпала чи позбавляла життя людей, не завжди винних» [5, с. 124].

Отже, здатність любити, прагнути справедливості, співчувати, що були сутнісними рисами юнака, заступила ненависть, самоуправство, жорстокість та байдужість не тільки до інших людей, а й до себе самого, до своєї власної долі. «Все одно колись умру. Яка різниця, коли?» – каже він закоханій у нього Корнелії, яка врятувала його від суду повстанської Служби безпеки, що мала присудити його до розстрілу за самоуправні акти помсти.

Про те, що риси, набуті в процесі екзистенції в екстремальних умовах, есенціалізувалися, стали сутнісними рисами Коляя, свідчить його неадекватна оцінка подій і вчинків людей, що месника оточують, та власних, його байдужість і навіть жорстокість не тільки до ворогів, а й до друзів-соратників у боротьбі.

Так, замість вдячності Корнелії, яка «виплакала йому життя», він звинувачує її, дорікає за втручання в його справи. Він перестав рахуватись із думкою проводу й порушує накази провідників, хоч дії його йдуть на шкоду підпіллю. Всупереч наказу проводу перейти на Буковину й легалізуватись разом

¹ Власне, вибір цінностей, що є одночасно і вибором «самого себе», це і є «народженням НОВОЇ людини», і те, якою буде ця «новонароджена» людина, залежить саме від цінностей, вибраних нею.

із Корнелією і Грибом, він, забравши з собою Гриба, покидає сплячу Корнелію біля водоспаду, майже при самім шляху, хоч пообіцяв, що варгуватиме до ранку. Найбездушнішим видається те, що втечі Коляя передувала перша в житті Корнелії сексуальна близькість із мужчиною, до того ж із коханим.

Це була не тільки зрада, приречення на смерть соратника по боротьбі. Це була зневага до дівочого кохання, дівочої честі і цноти. І немає значення, якими мотивами керувався хлопець, схиливши її до статевого акту і покинувши сплячу на вірну смерть, – в будь-якому разі це жорстокий, нелюдський вчинок, що свідчить про переродження людини в нелюда, без будь-чого святого в душі.

Людьми, що в найжахливіших умовах межових ситуацій не втратили своєї людської й національної сутності є згорьовані сільські вдови, що замовляють «дванадцять службів», «аби Бог відвернув цю чуму з їхнього села. Бо не може ж бути, щоб не діялася воля Бога на оцю коросту, на ці воші, що присіли край уздовж і впоперек і п'ють живу кров – і не напиваються» [5, с. 94], панотець Захарій, що зважився «під зірким оком», що «будь-кого може спалити», відслужити ці дванадцять службів і зробив це так, що навіть Дідушенкові чоботи, запах яких раптом зачули молільниці, «ще трохи потушцювали перед Фрозининими очима й здиміли з церкви, не наступаючи на її поріг» [5, с. 101].

Носіями сутнісних національних якостей, що гармонійно зливаються з екзистенціаліями, породженими екстремальними умовами буття, є герої новели «Прощай мене», які, приречені на смерть, в одному з останніх повстанських бункерів, із ніжністю прислухаються до порухів ще не народженого немовляти в череві жінки; їхні стосунки навіть тут, перед смертю, сповнені турботою і любов'ю, крізь які проривається промінчик «безнадійної надії» і твердої віри юнака в те, що справа боротьби за звільнення краю була необхідною.

– Може, не треба було починати це все, як воно так обертається? – висловлює сумнів вагітна.

– Не кажи так ніколи!.. Може, не так треба було, але треба було, – відповідає юнак. – Навіть, як загинемо!

Притулившись одне до одного («Ближче вже не годе ніхто...»), юнак і юнка, яким, очевидно, не судилося стати шлюбними чоловіком і жінкою та батьками народженої дитини, здійснюють народний і християнський обряд передсмертного прощення. Юнак, якому, очевидно, не судилося побачити свою дитину народженою, прощає її в материнському лоні.

В образах цих приречених представників нації, що змагає в боротьбі за право «бути собою», бачимо гармонійне поєднання есенції з екзистенцією, бо притаманні їм сутнісно людські риси: любов, віра, надія, здатність до співпереживання, емпатії, – в умовах екзистенційної межі не витісняються, не нівелюються, а, навпаки, проступають ще рельєфніше, виразніше, набувши екзистенційних вимірів.

Есенціалізація екзистенціалів може мати як позитивний, так і негативний вимір. Так, на нашу думку, в героїні новели «Просили тато-мама...» Корнелії сутнісного характеру набули такі екзистенціали, як віра в себе і віра в людей, які, по-перше, дали їй змогу врятуватися в кризових умовах, а, по-друге, побудувати, хоч і нелегке, але гідне життя, в якому є місце для радості й відкритості світу.

Натомість Коляй, що йде містом просто назустріч Корнелії, очевидно, з якоїсь масової акції (бо несе скручений синьо-жов-

тий прапор на довгому деревку), виглядає понурим, самотнім (хоч з масових акцій однодумці, як правило, йдуть гуртами); він дивиться під ноги, не помічаючи ні світу, ні людей навкруги.

Навіть того, що якось зустрінена жінка на його очах упала на асфальт, він не помітив. Це дає підстави думати, що породжені колись екзистенційною кризою екзистенціали ненависті й відчуження від світу стали сутнісними його рисами.

У героїнь же новели «Дванадцять службів», навпаки, віра, турбота про край і його благополуччя – як сутнісні риси українських селянок – в екстремальній ситуації «апокаліпсису» екзистенціалізуються й породжують патріотичний вчинок, що в цьому разі є екзистенційним вибором.

Висновки. Отже, на основі аналізу подій та характерів і дій персонажів, зображених у досліджуваному творі, доходимо висновку, що дисгармонія, а понад те – розрив між сутністю людини і її буттям призводить до трагічної втрати особистістю самої себе, а в масовому вияві – до національних трагедій.

Література:

1. Андрусів С. Проблеми національної ідентичності. *Слово і час*. 1997. № 3. С. 18.
2. Бердяєв М. Національність і людство. *Сучасність*. 1993. № 1. С. 154–157.
3. Дюринг С. Література-двійник націоналізму. *Антологія світової літературно-критичної думки* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 565.
4. Кон І. Несвоевременные размышления на актуальные темы. *Этнографическое обозрение*. 1993. № 1. С. 3–8.
5. Матіос М. Нація. Львів : Піраміда, 2007. 253 с.
6. Наєнко М. Історія українського літературознавства: підручник. Київ : ВЦ Академія, 2011. 360 с.
7. Франко І. Поза межами можливого. *Зібрання творів*. У 50 т. Київ : Наукова думка, 1986. Т. 45. С. 276–284.

Virych O. The problem of existence of the Ukrainian people in crisis situations (based on the novel by M. Matios "Nation")

Summary. The work is devoted to the analysis of the novel "Nation" by M. Matios. The analysis of one of the first Maria Matios's iconic works "Nation", as well as a number of others ("Sweet Darusia", "Muscovite", "Shoes of the Mother of God", "Almost never the other way around") show that an important place in the writer's intention is the issue of harmony and disharmony between the essence and existence of man.

The novel "Nation" consists of two thematic sections. In the first of them, the writer depicts the terrible conditions of the "apocalyptic" time of the establishment of Soviet power in Western Ukraine and the reaction of the local population to the "apocalypse" arranged by the "Soviets". In the course of the research it was found that the reaction was different: some people embarked on a path of bloody struggle against the occupier and cruel revenge; others force themselves to silently submit to the occupying power, giving it everything, hard-earned with love and diligence; still others, for the sake of survival and salvation of families, embark on the path of betrayal and denunciation. All the first, and the second, and the third variants are manifestations of existence (being "here and now"), which contradict the essential (natural) features of the nation representatives.

It is found that wise, like Solomon, Yuriana (the novel "Yuriana and Dovhopol"), unable to comprehend the unmotivated cruelty of the creators of the apocalypse, without finding logic in the world absurdity, decides to take an absurd step: a loving

and faithful wife, she goes to seduce an emgebist to save her husband; Cornelia (the novel “Dad and Mom Asked”), who seeks to arrange her own cozy home, graze sheep, composes songs for them, and most importantly – to live with love, without hatred, takes arms, lives in cold bunkers, having no right to sing or even speak aloud.

It has been revealed that sometimes the existentials generated by the crisis apocalyptic situation are essentialized, distorting the very essence of man (Koliay Vytsyha from the novel “Dad and Mom Asked”...).

At the same time, the analysis of the section “Apocalypse” represents examples of the victory of the human and national essence of the characters over the distorted conditions of existence. Widows (from the novel “Twelve Services”), in whom compassion for people, care for the native land overcomes existential fear and generates courage to protest; the same Cornelia, in whom crisis situations only strengthen such essential features as faith in people, the will to live, love of the world.

Key words: crisis situation, existence, essence, apocalypse, existentials, absurdity.